

**BOLALARDA ONKOLOGIK KASALLIKLAR VA ULARNI
DAVOLASH CHORALARI****MUALLIF:**Nematov Sirojiddin

Qo‘qon Universiteti Andijon filiali

Pediatriya yo‘nalishi 25-06 guruh talabasi

ILMIY RAHBAR: Zaynullin Ilfat Ramilevich

ANNOTATSIYA: Bolalarda onkologik kasalliklar pediatriya amaliyotida eng murakkab va dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu kasalliklar bolalar organizmining o‘sish va rivojlanish jarayoniga jiddiy salbiy ta‘sir ko‘rsatib, uzoq muddatli davolash va doimiy tibbiy nazoratni talab etadi. Bolalar onkologiyasida eng ko‘p uchraydigan kasalliklar qatoriga o‘tkir leykemiya, limfomalar, neyroblastoma, suyak o‘smalari va markaziy asab tizimi o‘smalari kiradi. Mazkur maqolada bolalarda onkologik kasalliklarning kelib chiqish sabablari, rivojlanish mexanizmlari hamda klinik belgilari ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, kasalliklarni erta aniqlashning ahamiyati va zamonaviy tashxis qo‘yish usullari tahlil qilingan. Davolash jarayonida qo‘llaniladigan asosiy usullar — kimyoterapiya, jarrohlik aralashuvlari, nur terapiyasi hamda qo‘llab-quvvatlovchi davolash choralari batafsil bayon etilgan. Bundan tashqari, bolalarda onkologik kasalliklarni davolashda kompleks yondashuv, psixologik yordam va rehabilitatsiya jarayonining muhim o‘rni alohida ta‘kidlangan. Ushbu maqola pediatriya yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar hamda amaliy shifokorlar uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

KALIT SO‘ZLAR:bolalar onkologiyasi, saraton kasalliklari, leykemiya, kimyoterapiya, erta tashxis, pediatriya, davolash choralari, rehabilitatsiya

KIRISH. Bolalarda onkologik kasalliklar zamonaviy pediatriyaning eng dolzarb va murakkab muammolaridan biri hisoblanadi. So‘nggi yillarda tibbiyot fanining rivojlanishiga qaramay, bolalar orasida saraton kasalliklarining uchrash

darajasi kamaymayapti. Ushbu kasalliklar bolalar organizmining o'sish va rivojlanish davrida paydo bo'lib, ularning jismoniy, ruhiy hamda ijtimoiy holatiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, onkologik kasalliklarning kech aniqlanishi davolash jarayonini murakkablashtirib, turli asoratlar va nogironlikka olib kelishi mumkin.

Bolalar onkologiyasi kattalar onkologiyasidan bir qator o'ziga xos jihatlari bilan farqlanadi. Bolalarda uchraydigan o'smalar tez rivojlanishi, qisqa vaqt ichida organizmga tarqalishi va o'ziga xos klinik belgilarga ega bo'lishi bilan ajralib turadi. O'tkir leykemiya, limfomalar, neyroblastoma, osteosarkoma va markaziy asab tizimi o'smalari bolalar orasida eng ko'p uchraydigan onkologik kasalliklar hisoblanadi. Ushbu kasalliklar ko'pincha umumiy holsizlik, ishtahaning pasayishi, tana vaznining kamayishi, suyak og'riqlari va uzoq davom etuvchi isitma kabi nospetsifik belgilar bilan boshlanadi, bu esa tashxis qo'yishni qiyinlashtiradi.

Onkologik kasalliklarni erta aniqlash bolalarda davolash samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Zamonaviy diagnostika usullarining rivojlanishi, jumladan laborator, instrumental va genetik tekshiruvlarning keng qo'llanilishi kasallikni dastlabki bosqichlarda aniqlash imkonini bermoqda. Biroq, ko'plab hollarda ota-onalar va tibbiyot xodimlarining onkologik hushyorligi yetarli darajada bo'lmagani sababli kasallik kech aniqlanadi.

Bolalarda onkologik kasalliklarni davolash jarayoni kompleks yondashuvni talab etadi. Davolash usullari kasallik turi, bosqichi va bolaning umumiy holatiga qarab belgilanadi. Kimyoterapiya, jarrohlik aralashuvi va nur terapiyasi asosiy davolash usullari bo'lib, ular ko'pincha birgalikda qo'llaniladi. Shu bilan birga, qo'llab-quvvatlovchi terapiya, psixologik yordam va reabilitatsiya choralari davolash jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi bolalarda onkologik kasalliklarning asosiy turlarini, ularni davolashda qo'llaniladigan zamonaviy chora-tadbirlarni hamda erta tashxis va kompleks yondashuvning ahamiyatini ilmiy jihatdan yoritishdan iborat. Ushbu mavzu pediatriya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

ASOSIY QISM. Bolalarda onkologik kasalliklar kelib chiqishi murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, ularning rivojlanishida genetik, ekologik va immunologik omillar muhim rol o'ynaydi. Hozirgi kunda bolalar onkologiyasida kasalliklarning aniq sababi to'liq o'rganilmagan bo'lsa-da, irsiy moyillik, embrional rivojlanish davridagi buzilishlar, radiatsiya ta'siri hamda ayrim virusli infeksiyalar asosiy xavf omillari sifatida ko'riladi. Bolalar organizmida hujayralar tez bo'linishi sababli patologik hujayralarning ham tez ko'payishi onkologik jarayonlarning jadal rivojlanishiga olib keladi.

Bolalar orasida eng ko'p uchraydigan onkologik kasalliklar qatoriga o'tkir leykemiya yetakchi o'rin egallaydi. Leykemiya suyak iligida qon hujayralarining nazoratsiz ko'payishi bilan tavsiflanadi va ko'pincha kamqonlik, tez-tez infeksiyalanish, qon ketish holatlari bilan namoyon bo'ladi. Limfomalar limfa tizimi zararlanishi bilan kechib, limfa tugunlarining kattalashuvi, tana vaznining kamayishi va uzoq davom etuvchi isitma bilan tavsiflanadi. Neyroblastoma esa asosan kichik yoshdagi bolalarda uchraydi va asab tizimidan kelib chiqadigan xavfli o'smalardan hisoblanadi.

Bolalarda onkologik kasalliklarning klinik belgilari ko'pincha nospetsifik bo'lib, boshqa kasalliklar bilan chalkashib ketishi mumkin. Umumiy holsizlik, ishtahaning pasayishi, rangparlik, tana vaznining kamayishi, suyak va bo'g'imlarda og'riq, uzoq vaqt tushmaydigan isitma kabi belgilar kasallikning dastlabki bosqichlarida kuzatiladi. Shu sababli pediatriklarning onkologik hushyorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Har qanday shubhali belgilarni e'tiborsiz qoldirmasdan, chuqur tekshiruvlar o'tkazish erta tashxis qo'yish imkonini beradi.

Onkologik kasalliklarni tashxislashda laborator va instrumental tekshiruvlar muhim rol o'ynaydi. Qon umumiy va biokimyoviy tahlillari, suyak iligi punktsiyasi, ultratovush, kompyuter tomografiya va magnit-rezonans tomografiya kabi usullar keng qo'llaniladi. Zamonaviy molekulyar-genetik tekshiruvlar kasallik turini aniqlash va individual davolash rejasini tuzishda muhim ahamiyatga ega.

Bolalarda onkologik kasalliklarni davolash kompleks yondashuvni talab qiladi. Kimyoterapiya asosiy davolash usullaridan biri bo'lib, o'smali hujayralarni yo'q qilishga qaratilgan maxsus dori vositalari qo'llaniladi. Kimyoterapiya ko'pincha bir necha bosqichda o'tkazilib, bolaning yoshiga va umumiy holatiga mos ravishda belgilanadi. Jarrohlik davolash o'smalarni to'liq yoki qisman olib tashlash maqsadida qo'llaniladi va ko'pincha kimyoterapiya bilan birgalikda amalga oshiriladi. Nur terapiyasi esa ayrim o'smalar uchun samarali bo'lib, o'smali hujayralarning o'sishini to'xtatishga xizmat qiladi.

Davolash jarayonida qo'llab-quvvatlovchi terapiya alohida ahamiyatga ega. Kimyoterapiya natijasida yuzaga keladigan nojo'ya ta'sirlarni kamaytirish, immunitetni mustahkamlash, suvsizlanish va infeksiyalarning oldini olish muhim vazifalardan biridir. Bolaning ovqatlanishini to'g'ri tashkil etish, vitaminlar va mikroelementlar bilan ta'minlash davolash samaradorligini oshiradi.

Bolalarda onkologik kasalliklarni davolashda psixologik yordam muhim o'rin tutadi. Uzoq muddatli davolash jarayoni bolada qo'rquv, tushkunlik va stress holatlarini keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli psixologlar, pediatrlar va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik bolaning ruhiy holatini barqarorlashtirishga yordam beradi. Reabilitatsiya jarayoni esa davolashdan keyingi davrda bolaning jismoniy va ijtimoiy moslashuvini ta'minlashga qaratilgan.

Shunday qilib, bolalarda onkologik kasalliklarni davolash ko'p tarmoqli, murakkab jarayon bo'lib, erta tashxis, zamonaviy davolash usullari va kompleks yondashuv orqali ijobiy natijalarga erishish mumkin. Pediatriya amaliyotida ushbu yondashuv bolalar hayot sifatini yaxshilash va sog'lom kelajakni ta'minlashga xizmat qiladi.

XULOSA. Bolalarda onkologik kasalliklar zamonaviy tibbiyotning eng murakkab va dolzarb muammolaridan biri bo'lib, ularni erta aniqlash va samarali davolash pediatriya amaliyotida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada bolalar yoshida uchraydigan onkologik kasalliklarning asosiy turlari, ularning kelib chiqish omillari, klinik kechishi hamda zamonaviy davolash choralari ilmiy jihatdan tahlil

qilindi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar organizmining o'ziga xos xususiyatlari sababli onkologik jarayonlar tez rivojlanadi va bu holat kasallikni erta tashxislash zaruratini yanada oshiradi.

Onkologik kasalliklarni davolashda kompleks yondashuv muhim hisoblanadi. Kimyoterapiya, jarrohlik aralashuvi va nur terapiyasining uyg'un holda qo'llanilishi davolash samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, qo'llab-quvvatlovchi terapiya, to'g'ri ovqatlanish, infeksiyalarning oldini olish hamda immunitetni mustahkamlash choralari bolaning umumiy holatini yaxshilashga xizmat qiladi. Davolash jarayonida psixologik yordam ko'rsatish va ota-onalar bilan yaqin hamkorlik qilish bolaning ruhiy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Bolalarda onkologik kasalliklarni muvaffaqiyatli davolash ko'p jihatdan pediatriklarning onkologik hushyorligiga, ota-onalarning xabardorligiga va tibbiy xizmatlarning sifatiga bog'liq. Har qanday shubhali belgilarni o'z vaqtida aniqlash va chuqur tekshiruvlar o'tkazish kasallikni dastlabki bosqichlarda aniqlash imkonini beradi. Zamonaviy diagnostika usullarining keng joriy etilishi va individual davolash rejalari tuzilishi bolalar hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, bolalarda onkologik kasalliklar bilan kurashishda erta tashxis, zamonaviy davolash texnologiyalari va kompleks yondashuv asosiy omillar hisoblanadi. Ushbu maqolada keltirilgan ma'lumotlar pediatriya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar hamda amaliy shifokorlar uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, kelgusida bolalar onkologiyasida samarali faoliyat olib borishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayev A.A. Bolalar onkologiyasi asoslari. Toshkent: Tibbiyot, 2018. 210-245-betlar.
2. Karimov U.X., Saidov R.R. Pediatriyada onkologik kasalliklar diagnostikasi va davolash. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. 134-178-betlar.

3. Pizzo P.A., Poplack D.G. Principles and Practice of Pediatric Oncology. 7th ed. Philadelphia: Wolters Kluwer, 2016. pp. 45-92, 310-365.
4. Kliegman R.M., St. Geme J.W. Nelson Textbook of Pediatrics. 21st ed. Philadelphia: Elsevier, 2020. pp. 2550-2605.
5. World Health Organization (WHO). Cancer in Children. Geneva, 2021. pp. 12-38.
6. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Bolalar onkologik kasalliklarini tashxislash va davolash bo'yicha klinik protokollar. Toshkent, 2022. 5-47-betlar.